

***In memoriam* Hillar Aben (03.12.1929–21.01.2024)**

Hillar Aben tuli minu ellu juba siis, kui ma olin alles väike poiss. Ta kuulus samasse sõpruskonda minu isa, ema, Olev Subbi, Endel Parijõe, Heli Susi ja veel paljude teiste värvikate isiksustega. Nii oli kohtumine Hillariga „garanteeritud“ vähemalt kaks korda aastas, minu ema ja isa sünnipäevadel. Hiljem lisandus sellele iga-aastane augustikuine kohtumine Parijõgede maakodus, kus ma osalesin oma ema ja isa soovrina. Hillar Abeni värvikus, karismaatilisus, intelligentsus, sõbralikkus ja meeldiv isikupära lihtsalt ei võimaldanud temast mööda vaadata. Ta oli äärmiselt tähelepanelik kuulaja. Seda oli aru saada tema vestlusesse sisenemisest. Ta justkui võttis alati vestluspartneri jutuotsast kinni ja põimis oma mõtted elegantselt ühisesse jutukangasse, ennast kordagi „suureks tegemata“. Ta näitas alati üles siirast huvi minu kui noore teadlase püüdlustesse ja oli osavõtlik ning abivalmis, kuigi minu „teadusklass“ oli ja on siiani tema omast valgusaastate kaugusel. Teadlasena jääb ta kindlasti minu eeskujude nimekirja tippu.

Ma mäletan meie vestlusi süvamuusika teemadel. Hillar oli erakordselt laia silmaringiga ja tal oli laialdane huvi muusika vastu. Me vaidlesime mitmel korral ooperilavastuste üle. Hillar jäi alalhoidlikuma vaate juurde ja ei pidanud „kaasaega toodud“ ooperilavastusi kõige õnnestunumateks. Tema meelest vajas ooperimuusika just ajastutruud visuaalset tuge. Samas ei olnud Hillar kuidagi kaasaegse muusika suhtes „allergiline“. Mina omakorda olin keevalisem ja õigustasin lavastuslikke katsetusi sellega, et ooper ei ole kunagi olnud staatiline ja peabki muutuma. Me jäime mõlemad oma arvamuste juurde, aga ma mõistsin, et Hillar taipas alati minu põhjenduste loogikat ja respektieris neid.

Hillar oskas niivõrd lihtsalt ja huvitavalt ära seletada oma teadustöö essentsi. Ta seletas fotoelastsuse põhimõtteid, hoides käes mobiiltelefoni, mille klaas on teatavasti tugevalt pinges. Aga see pinge on tasakaalustatud kontrolli all. Niipea kui kontroll kaob, mõraneb klaas. Kord rääkis ta lugu, kuidas Heathrow lennuväljalt otsiti abi, sest klaasist laepaneelidesse tekkisid mõrad. Hillar teadis vastust, sest ta oli leiutanud seadme, millega mõõta pingeid läbipaistvates keskkondades.

Hillar on astunud üle läve, kus läbipaistval keskkonnal võib olla sootuks teistsugune tähendus ja kus muusika võib kõlada üsna ootamatult. Püha Johannese Taevalinna kirjelduses on muuhulgas sõnad „Kaksteist väravat on kaksteist pärlit, iga värav ühest pärlist, ning linna tänav on puhtast kullast otsekui läbipaistev klaas“ (Ilm 21:21). Kas prints Ruperti pisarad ka sealpool tolmuks pudenevad, kui neid sabast näpistada? Seda meie ei tea, aga Hillar võib juba teada. Soovin Hillarile head teed igaviku läbipaistvas keskkonnas ja avaldan kaastunnet Virvele ja kogu perele.

Eerik Jõks

21. jaanuar 2024